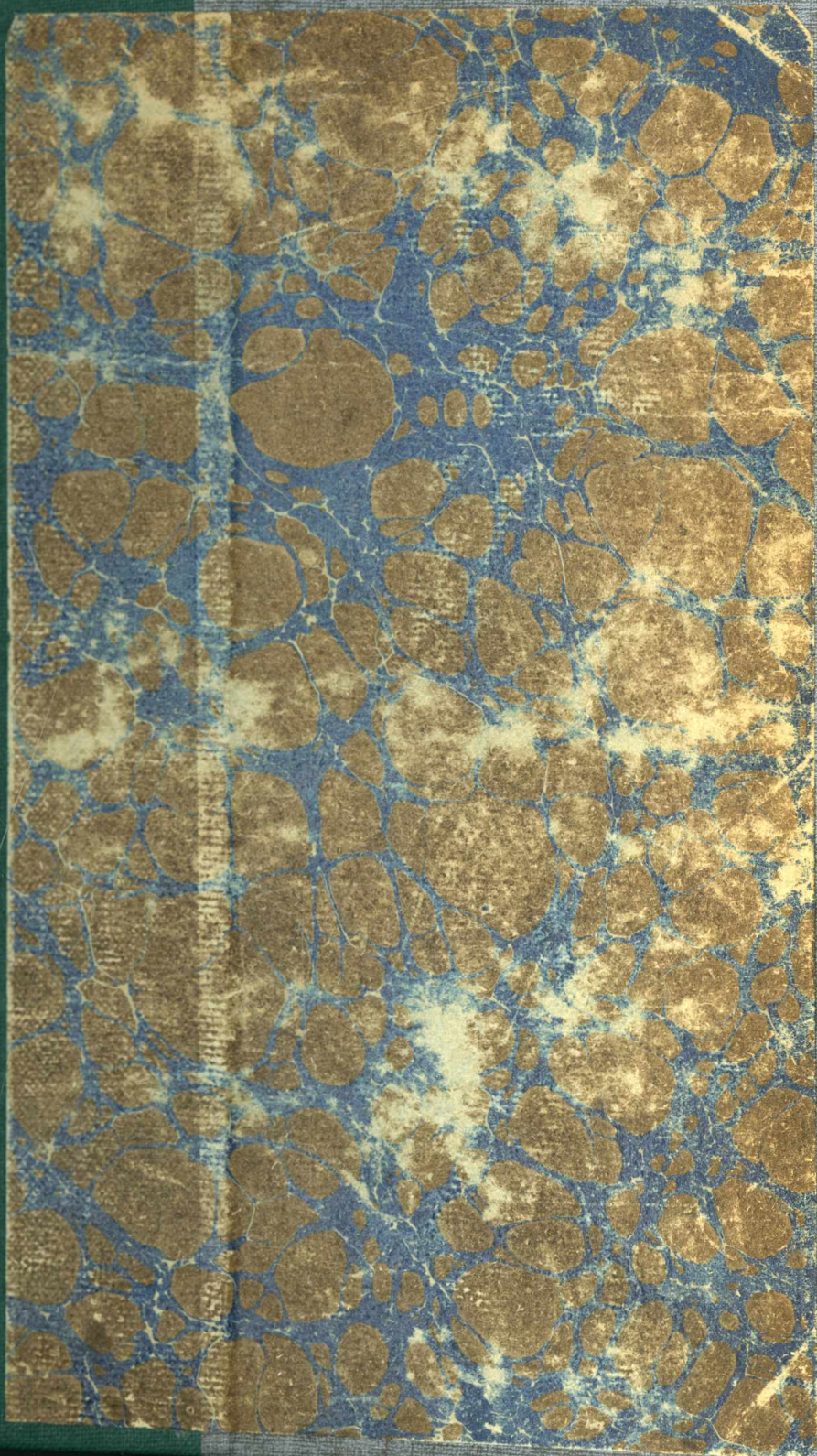

Politikai
röpiratok.

119.

119

1029

A

MAGYAR GAZDÁK

Székesfehérváron 1879. évi június 3–5 napjain

TARTOTT

II. ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉN

TÁRGYALT

MÁSODIK KÉRDÉS:

»Mimódon kellene Magyarországon a földmivelés előmozdítására
»hivatott s alkalmas közegeket szervezni, miként lehetne a
»földmivelés érdekeinek megfelelőleg nyomatékos és szaka-
»datlan működő képviseleti rendszert minden irányban lé-
»tesíteni?«

Bevezette:

✓ M Á D A Y I Z I D O R.

~~~~~
15.

BUDAPEST, 1879.

WEISZMANN TESTVÉREK NYOMDÁJA.

(Ferencz-József-tér 8. sz.)

MAGYAR GAZDÁK

Magyar Gazdák Társaságának közlönye

1891

II. ORSZÁGOS ÉRTÉKELTETLEN

1891

MASDÍK KÉRDÉS

Magyar Gazdák Társaságának közlönye
1891. évi közlése
Magyar Gazdák Társaságának közlönye
1891. évi közlése

DR. BALÁCSI GÉZA

1891

MAGYAR GAZDÁK TÁRSASÁGÁNAK KÖZLÖNYE

Azon fontos kérdésekből, melyek a jelen értekezlet alkalmával szóba hozattak és megvitatva lettek, illetőleg tárgyalásra kitűzvék: a tisztelt értekezlet kifogja vehetni, miszerint ha gazdaságunkat sulyosan érintő jelen bajainkból kivergődni akarunk, úgyszólván ország-szerte gazdaságvitelünk teljes rendszerváltozása szükséges.

Nem ok nélkül lettek országos gazdasági egyesületünk által az értekezlet elé terjesztendő kérdések előadói közt, hogy úgymondjam, a szerepek kiosztva olyképen, hogy az egyik, az előttem szólott t. előadó jelen gazdaságvitelünk, — melyet egyszóval búza-túltermelésnek jellemezhetek — bajait előadja, másik előadó pedig az állattenyésztés, egy harmadik a borászatra utaljon, mint oly gazdasági ágakra, melyek részben a gabonatermelés helyét elfoglalni hivatvák. Az ok, miért e kérdések így bizonyos összefüggésben egymással fellettek vetve, abban fekszik, hogy országos egyesületünk, mint visszhangja a gazdaközönség véleménye és óhajtásainak, szükségesnek tartotta, hogy a jelen gazda-értekezlet alkalmával rámutasson gazdálkodásunk bajaira és hiányaira, és utaljon az orvoslás szükségének égető voltára, a lehető orvoslási módokra.

Hogy gazdálkodásunk bajai csakugyan oly sulyosak, oly általánosak, hogy országos érdekű kérdést képeznek, azt önök előtt, t. uraim, kik e bajokat érzik és tudják, elemezni nem szükséges. Önök uraim mind látják és tudják, hogy a jótermések és a jó árak nemhogy együtt, de külön-külön is alig jelentkeznek, hogy az évről-évre kedvező termést és árakat váró gazdák igen-igen nagyrésze az adósságok terhe alatt összeroskadt és megsemmisült, hogy gabonáinkat az orosz és tengerentúli verseny, állatainkat azok gyenge minősége, drága

előállítási ára és a szomszédok protekcionista iránya zárja ki a piacokról; hogy országszerte sehol sem találunk csoportosan jól művelt, rendezett kis gazdaságokat, szép marhával, jó eszközökkel, változatos jövedelmekkel dicsekedő megelégedett gazdát, hanem jobbára csak olyat, kit adósságok és közterhek gyötörnek folyvást, melyek üzleti tőkéjének, marhájának elvesztegetésére szoritják, s a hiányos felszerelés mellett gyengén sikerült termés évről-évre csak prolongatióra, a kinos tengődés továbbhúzására is alig elegendő!

Mindezt t. é. hosszabban esetelni nem kívánom — hisz ezek azok, mik az értekezlet együttlétét, a felvetett fontos kérdések kitűzését, a hangoztatott rendszerváltoztatás szükségét oly hatalmasan indokolják. De az ily, gazdálkodásunkat majdnem felforgató rendszerváltoztatás keresztülvitele feltételezi az illető gazdánál először azon értelmi fokot, mely arra szükséges, hogy a baj teljes öntudatára jussanak és a rendszerváltozás nehéz átmeneti intézkedéseit józan számítással fokozatosan alkalmazzák; feltételezné továbbá a rendszerváltozással járó új beruházásokhoz szükséges tőkét. Tudjuk mindnyájan, hogy ha az így szükséges szellemi és anyagi tőke, vagy legalább ez utóbbinak megszerzéséhez kellő tehetség és hitel létezik is a nagy- és közép-birtokosok egy részénél, ezen, gazdasági átalakulásunkhoz nélkülözhetlen tényezők a gazdálkodó nagy tömegnél fel nem lehetők, miből egyenesen következik, hogy ennél, a gazdasági téren szükséges nagyszabású reformot elő kell készíteni azáltal, hogy gazdáinkat a rendszerváltoztatás szükségéről szóval és példával meggyőzzük, arra buzdítsuk, továbbá hogy a reformokat az általános tőkehiány mellett fokozatosan léptessük életbe, támogatván és buzdítván tettel és szóval az ide irányuló törekvéseket.

Ha már most elismerjük, mert másként nem is lehet, miszerint gazdálkodásunkban országos reformra van szükség, s elismerjük azt is, hogy e nagyjelentőségű és az ország népessége túlnyomó nagyrészenek első életérdekeibe vágó reform-munka keresztülvitelét, gazdáink épen jelen elmaradott és erőtlen állapotukban magukra hagyatva keresztül nem vihetik, előáll azon kérdés, hogy az ily gazdasági reformok, úgy általában a gazdaság emelésére célzó nagyobb szabású intézkedések kezdeményezése- és támogatására — minő más tényezők hivatottak az államban?

E kérdésre azok, kik némely divatos, elméleti értékkel is alig bíró jelzavakkal vélik ezen, külön viszonyainál fogva külföldi kaptafára épen nem

illeszthető ország ügyeit igazgathatni, azt mondják, hogy »a földmivelést nem kell segíyezni és dédelgetni, mert ha életrevaló, magától is kifejlődik, a földmivelés emelése a magán vállalkozás feladata és érdeke, megy az magától is, csak jó időjárás legyen sat., a földmivelést űző állam primitív állapotban van, melyből csak az ipar fejlesztése és emelése által bontakozhatik ki, azért ennek teremtése, előmozdítása képezi az állam fő feladatát!«

Ezen divatos eszmék hangoztatásával szemben válaszom egyszerűen az, hogy a fejlődés alacsony fokán álló földmivelés, minden kiválóan ezzel foglalkozó országban, államigondozást igényel, továbbá, hogy épen hazánkban a nép zömének existenciáját és jólétét alapító földmivelés nemcsak azért igényli első sorban az állam gyámkodását és támogatását, mert maga a földmivelés vagy a földmivelők érdekei és az államéi azonosan követelik a haladást ez irányban: hanem nálunk a földmivelés már azért is fejlesztendő, mert virágzásától feltételezzetik a még keletkezöben levő ipar fejlődési képessége is. Mindkét irányban tett állításomat pár szóval indokolni. bátor leszek.

Mi azon, sok theoretikus által hangoztatott érv jogosultságát illeti, miszerint a földmivelés fejlesztése a gazdák, s a magán-vállalkozás feladata, megjegyzem, miszerint nem tudom, hogy ezen thesis felállítói ezt akár az elméletből, akár a gyakorlatból miként kísértik meg indokolni, nézetem szerint azonban mindkét irányban a tények ellenök bizonyítanak. A legtöbb jelesb nemzetgazdasági író ugyanis elismeri, hogy az államnak kötelessége a magántevékenységet ébreszteni, buzdítani, helyes irányba terelni stb. A híres Roscher épen (*Nationalökonomie des Ackerbaues*) rosz kormányznak nevezi azt, a mely nem tesz kísérletet a czélből, hogy népének jólétét gyámolítás, nevelés útján előmozdítsa. A földmivelés az állam olynemű támogatására inkább szorúl, mint bármely más ipar, mert a gazdát kevésbé sarkalja a verseny s minthogy üzletében a természet befolyásai túlnyomók, üzletének hiányait kevésbé képes felismerni, végre rendesen korlátozottabb látkörrel is bír. Roscher szólván azon gyámkodásról, melyben az államnak a földmivelést részesíteni kell, világosan mondja, hogy minden állam közigazgatási működése kezdetén ezen gyámkodás a legmesszebb szokott menni, és két korszakot különböztet meg az államok földmivelés politikájában. Az elsőben az állam úgyszólván hatóságilag elrendeli, hogy

bizonyos, a közügyre nézve hasznos miveletek fogatosítottassanak, vagy abban hagyassanak, vagy megelégszik azzal, hogy saját körében, pl. a kincstári birtokok példányszerű kezelése, fák ültetése vagy hasznos növények terjesztése által jópéldát ad, minek utánzására jutalmak és díjak által buzdítja a magánosokat. A közgazdasági élet vagy tevékenység legmagasabb fejlődési fokán a szabad oktatás lép a nevelés helyébe. E korszakban az állam a tudomány előmozdítója, a tudomány eredményeinek oktatás által való terjesztője, mindkettő az állam költségén történik ugyan, de minden kényszer nélkül a magánosokra nézve.

Hogy ezen korszakok az államok közgazdasági működésében, nevezetesen a földmivelés emelése körül csakugyan az életben is így vagy hasonló módon fejlődnek, arra nézve elég bizonyítékul felhozni dr. Relling »Die Entwicklung der sächsischen Landwirthschaft« című jeles munkájából a következőket: »Ő három korszakot különböztet meg. Mindaddig, míg a földmiveléssel foglalkozó népesség zöme nem bír fogékonysággal a további fejlődésre, míg gazdasági egyletek vagy nem léteznek, vagy üdvös tevékenységre nem ébredtek, míg az ország közgazdasági tényleges állapota a hiányok és szükségek felől tájékozva nincs: az államnak kötelessége a földmivelés emelésének ügyét közvetlen kezébe venni, az emelésre szolgáló eszközöket és intézkedéseket a földmivelőkkel megkedveltetni, és az okszerű előmenetelnek okszerű példányát nyújtani, miután e korszakban még a magántevékenység meg nem kezdődött, a sajtó útján való hatás még nem elegendő, a kormánynak közvetlenül kell befolyását érvényesíteni a legkiterjedtebb és mindent felkaroló tevékenység útján. Ezen első korszakot jellemzi az, hogy jutalmak osztatnak minden a földmivelés terén felmerült kiválóbb műveletért, gazdasági jó berendezésért, eperültetvényekért, rétmivelésért és komlótermesztésért stb. egyaránt, tekintet nélkül arra, mennyi objectív érdeme van az illetőnek a mellett. E korszakba tartozik pl. a mintagazdaságoknak az állam általi felállítására és a tenyészállat-törzsöknek államköltségen való beszerzése és kezelése. Mind e lépések igazolva vannak a viszonyok követelményei által. Ezek a fejlődés első korszakának jelei. Hogy ezen korszak meddig tart, az jobbra az állam által tett intézkedések hatásától függ. Ha ezen intézkedések folytán élénkebb mozgalom keletkezik, ha a gazdasági egyletek szilárdabb állást foglalnak, a közönség részéről bizodalomban részesülnek s általában az állam által

adott példa üdvös következményei mutatkoznak, bekövetkezik a második korszak. Ebben a nézetek tisztulnak, a földmivelési iparban bizonyos befolyásosabb és hatalmasabb irányok kerülnek a fölszínre, a melyeknek fejlesztésére, intensívebb előmozdítására már nagyobb mérvű eszközök szükségeltetnek és így az államnak is az előbb sokféle irányban alkalmazott tevékenységét nagyobb mérvben, de tisztább gyümölcsöztetésre való kilátással összpontosítani lehet. A gazdasági egyesületek és a sajtónak közreműködését e korszakban már hathatós támaszként használhatni fel arra, hogy a magántevékenységet a fokozott ipartevékenységhez szükséges segédeszközök beszerzésére s a kellő beruházások-, földjavításokra buzdítsa, az államnak pedig gondoskodnia kell, hogy a magánosok a gazdaság emelésére célzó javításaikhoz megkivántató műszaki tanácsban és támogatásban hiányt ne szenvedjenek. E korszak, mely a viszonyokhoz képest hosszabb és rövidebb lehet, épen úgy mint az első, akkor ér véget, midőn a földmivelési hatóság eddigi tevékenységét teljesen a magánosok kezeibe helyezheti s az államnak csupán a gazdák oktatása és a tudomány előmozdítása maradt feladatául s ezzel beállott a harmadik korszak. Rellning ezen korszakok másodikába sorozza Szászország jelen állapotát, miután az első korszak a szász kormány a földmivelés emelésére irányzott kitartó működése mellett, 120 évnél többet vett igénybe, mely időben a szász kormány 18 különböző irányban és cím alatt oszogatott jutalomdíjakat és törekedett minden a földmivelés körébe vágó gazdasági művelet fejlesztésére.

Nem szükséges, azt hiszem, t. értekezlet, hosszasan bizonyítani azt, hogy hazánk gazdasága még a fejlődés imént ecsetelt első korszakát éli, melyben a földmivelők zöme nem bír még fogékonysággal a haladás iránt, s az ország közgazdasági tényleges állapota, a hiányok és szükségletek felől tájékozva nincs, mely korszakban tehát az államnak kötelessége a földmivelés emelésének ügyét közvetlen kezébe venni s befolyását és támogatását minden irányban érvényesíteni. Ha t. értekezlet előtt sikerült igazolnom azt, hogy a földmivelés emelése általában, és így hazánkban is országos fontosságú ügy, legyen szabad pár szóval indokolnom azt is, hogy mennyiben igényli kézmű- és gyári iparunk érdeke is azt, hogy nálunk a földmivelés haladjon.

Ha elfogulatlanul tekintjük a magyarországi ipart, látni fog-

juk, hogy eltekintve egyes nagyobb városok és kivételes kisebb vidékektől, valóságos állandó iparúzó, iparos szellemű népesség alig létezik, látni fogjuk, hogy az, mit az ipar hazánkban termel, kivéve a nagyobb, gyári berendezésű telepek készítményeit, igen-igen kis részben vitetik ki és a helyi fogyasztás szükségleteit sem fedezi, holott, mint a jelenlegi kiállításon, örömmel meggyőződhetünk, a magyar ipar oly munkákat bír felmutatni, melyek ízlés, czélszerűség és jutányosság szempontjából helyüket a külföldi verseny mellett is megállhatnák. Honnan van az mégis, hogy a magyar munkások elismert ügyessége, az élelmi szereknek vidéken aránylagos olcsósága, az igények csekélysége mellett is kézműiparunk nem bír kifejlődni? s szót érdemlő tömeges termelést, az ország jövedelmi forrásait gazdagító kivitelt, — a jólétet gyarapító termelést nem találunk! hogy még iparúzókat sem látunk tömegben oly értelemben, mint azt az ipar, ezen szolid alapon folytonosan fejlődni és haladni kénytelen foglalkozás kívánja, t. i. oly iparúzó népet, mely serényen munkálkodó, megállapodott, a városok vagy bizonyos vidékekre befészkel!

Részemről ennek okát egyszerűen abban látom, hogy egy államban sem kezdte az ipar a kivitelnél, hanem előbb meg kellett izmosodnia otthon, nálunk pedig az ipar mind-éddig meg nem erősödhetett, de még meg sem élhetett, s pedig azért, mert a csekély hitellel, csekély nyereségért dolgozó iparosnak **állandó** fogyasztóra, vevőre van szüksége, ahogyan keresetéből megélhessen, a kiviteltre dolgozó nagy iparosnak, vállalkozónak, gyárnak, pedig nagy tömeg ily szorgalma után megélő, állandón dolgozó iparosra van szüksége; ilyen iparosaink nekünk azonban nincsenek, de nem is lehetnek, mert állandó fogyasztóik, vevőik nem léteznek. Mert a magyarországi iparos tömeges fogyasztói, vevői a földmivelők, tehát azok, kiknek jövedelme a folytonos búzatermelés mellett szerencsejátékszerűvé lett gazdasági üzletből, hol van, hol nincs; azon gazdák, kik elkezdve a tízezer holdas nagybirtokostól, le a sessios gazdáig vesznek és vásárolnak mindent, mire épen szükség van, és sokat, mire nincs, midőn a termés jól beütött, de kik a legszükségesebb használati czikkeket is nélkülözik, ha rossz termés miatt nem pénzkelhetnek. Fine fogyasztók által ez évtized elején, 3—4 jobb termésű év után, forgalomba hozott nagyobb pénzösszegek alapján számos iparüzlet és kereskedés létesült, melyek

a később bekövetkezett rossz évek óta tönkrementek, vagy annyira hanyatlottak, megfogytak, hogy ma azon szánakozásra méltó állapotban vannak, melyet legjobban azzal jellemezhetünk, hogy »a meghaláshoz még sok, de a megélhetéshez kevés.« Kérdezzük csak azon fényes nevű fővárosi czégek képviselőit, kiknek tárgyai a kiállításon szerepelnek, kérdezzük meg a Debreczen, Miskolcz, Arad, Kecskemét vagy az ország bármely vidékéről idejött szerény iparos-kiállítót, vagy a kereskedőket, hogy hány év óta sopánkodnak ők is a jó termékek és gabona-árak után? Létezik-e más fogyasztójuk, mint a jó terméseitől függő gazdaember? Kell-e csattanósabb bizonyíték arra, hogy iparosainknak az állandó fogyasztó, kitől tisztességesen megélhessen, hiányzik, mint azon, a vidéken még a nagyobb, ugynevezett iparos városokban, mint Szeged-, Debreczen-, Kecskemét-, Miskolcz-, Kőrös-, Félegyháza-, Egerben stb. is általánosan észlelhető körülmény, hogy alig van iparos, kinek földje, felesben vállalt kukoriczája, szőlője stb. nem volna, és kukoriczakapálás, szőlőmunka vagy aratás idejében ugyancsak nehéz az említett városokban munkát vállaló iparosokra találni! Igen, nálunk még az iparosok túlnyomó nagy része is földmivelésből él, nemcsak közvetve, mert ipartermékeivel csak a gazdákra számíthat mint fogyasztókra — de közvetlen is, mert kis gazdasága jövedelméből élelmét és égetőbb életszükségleteit fedezi, — a gyakran csak mellékesen üzött iparmunkának jövedelmével pedig csak kerülhetlen pénzkidadásait fedezi; ha pedig üzlete jól megy és fölösleg pénze marad, azt korántsem üzlete tőkéletesítése vagy terjesztésére, hanem földvásárlásra fordítja.

Kérdem már most, hogyan létezhetik és virágozhatnak életrelvő, fejlődésre képes ipar egy oly országban, hol az iparos fogyasztóinak száma és szükségletei, illetőleg azok vásárlási képessége annyira ingadozó, annyira minden számításon kívül álló, mint a jó időjárás, a termékek, a jó gabona-árak? Nem-e legelső kötelessége az államnak ezen beteges, az ország életerejét zsibbasztó állapot megszüntetésére igyekezni minden módon az által, hogy a földmives osztály létezését, gyarapodását józan gazdasági politikával elősegítse, s ilyformán az ország keletkezőben lévő iparának és kereskedésének szilárd alapot teremtsen? Azt hiszem, t. értekezlet, nemcsak itt, de az értekezleten kívül is, nem lesz senki, — ha elfogulatlan, tiszta hazaszeretetet vezérli — hogy a földmivelés emelésének ezen országos, nemzeti életünket mélyen érintő fontosságát tagadná.

Nem particularis érdek nálunk a földmivelés érdeke, mint bizonyos részben Németország-, Franciaország- vagy Angliában, hol a földmivelés érdeke az iparéval, mint gyakran ellentétes vagy legalább egyenrangú közgazdasági fontos tényezővel áll szemben! Kimutattuk tüzetesen, miszerint hazánkban a földmivelés virágzása nemcsak a földmivelőknek, de az iparúzóknak is foglalkozásuk és üzletük éltető alapja gyanánt érdekében áll, s midőn ez alkalommal talán kelletténél bővebben foglalkoztunk a hazai ipar állapotával, tettük ezt nemcsak azért, hogy abból céljaink elérésére alkalmas érveket merítsünk, de főképp azért, mert ezen őszinte fejtegetést időszerűnek, sőt szükségesnek tartottuk éppen ma és e helyen, midőn az e városban fenálló kiállítás a magyar ügyességet, izlést és szorgalmat tanúsító, jeles iparezikk-mutatványok igazán meglepő gyűjteménye, a dolgok velejébe nem hatoló szemlélőben azon eszmét ébreszthetné, hogy az ezen mintákat produkáló ipar létezik, virágzik és csak fejlesztést igényel.

Ki kell mondanunk, hogy ily nézetnek, eltekintve a kivételektől, ezúttal még alapja nincs, mert vannak ugyan iparosaink, kik ama jeles és versenyképes czikkeket előállítani képesek, de nem igen értékesíthetik eme képességüket, mert czikkeiknek sem állandó vevője, kereskedője, sem fogyasztója nincs s eszerint amaz ipar, melyet csak fejleszteni kellene, nem létezik, de igen, teremteni kell néki alapot, piacot itthon és azután fejlődni fog az akadály nélkül.

De még azon esetben is, ha a földmivelés virágzása nem állana is annyira érdekében az ipar és kereskedelmet űző népességnek, s ha eszerint ezen szempont nem is avatná az ügyet annyira eminenter országossá, még akkor is bátran ajánlanám a földbirtokos és földmivelő-osztály jólétének emelését országos ügy gyanánt az irányadók figyelmébe, ajánlanám pedig azért, mert a földmivelő-osztály jóléte és gyarapodása egyúttal a kiválóan ezen foglalkozással élő, a földbirtokot még magáénak valló magyar elemét is jelenti, azon elemét, mely egy évezred óta Európának egy állam fennállására nézve legkevésbé kedvező pontján, ellenséges néptörzsek közé ékelve, nemzetiségét, alkotmányát, a szép- és jóért lelkesülő jellemét, szabadságszeretetét, államalkotó politikai érettségét, minden hibái és fogyatkozásai dacára is, törhetlen szívóssággal megőrizte. Korántsem akarom azzal, hogy a magyar elem fentartása és erősítésére oly nagy súlyt fektetnek, jelentőségét csökkenteni a többi nemzetiségek azon

részének, mely az ország érdekeivel magát azonosítani képes, és akaró, de hazánk fennállását, nemzetünk létét csakis a magyar elem jeles tulajdonságainak és hibáinak köszönjük egyaránt, és ezen eredmény elérésénél más nemzetiségű barátaink ép oly kevésbé segítettek, mint nem ártottak ellenségeink!

Ha az előzőekben sikerült kimutatnom a földmivelés emelésének szükségét, virágzásának államfentartó fontosságát, s annak szükségét, hogy ezen ügy mint országos érdek, minden erre hivatott tényező által felkarolandó: ezzel indokoltnak tekintem azon kérdés feltevését, melynek bevezetésére az orsz. gazd. értekezlet szervezői által megbizattam, t. i.:

„Mimódon kellene Magyarországon a földmivelés előmozdítására hivatott s alkalmas közegeket szervezni, miként lehetne a földmivelés érdekeinek megfelelőleg nyomatékos és szakadatlan működő képviseleti rendszert minden irányban létesíteni?“

Ezen kérdés megoldására nézve előadandó javaslataim kifejtése előtt legyen szabad megemlítenem azon intézményeket, melyek a külföldi államokban e tekintetben fennállanak. Megjegyzem mindenekelőtt, miszerint épen nem tartozom azok közé, kik minden külföldi intézményt, azért mert külföldi, már eleve jónak s hozzánk átültetendőnek tartok, s fontosb elvi kérdések eldöntésénél épen nem kívánnék érveket a külföldi viszonyokból meríteni, azonban miután az előzőleg mondottakban remélhetőleg sikerült hazai gazdasági viszonyaink és állapotainkból levont következtetések útján a földmivelés emelésének szükséges voltát, mint országos ügyet, s az állam minden hivatott tényezőinek feladatát képező törekvést előtűntetni, s eszerint az elvi kérdés eldöntetvén, csupán a dolog mikéntje és alakj részéről kell ezután szólanom: a tárgy ezen részénél helyén tartom a külföldi intézményeiről is említést tenni, miután a külföldi államok beligazgatásában e tekintetben már sok év tapasztalatai után oly intézmények létesültek, melyek eredményeseknek bizonyultak s melyek nyomán tehát némi részben mi is indulhatunk, természetesen kellő figyelembe véve helyi viszonyainkat.

Hogy legközelebbi szomszédjainknál kezdjem, Ausztriában földmivelési minisztérium áll fenn, mely a bel- és külföld legjelesebb szakértőit szerződtette tisztviselőknak, melynek központi költ-

ségein kívül két milliónál nagyobb dotatioja van a gazdaság különböző ágainak emelésére. E miniszterium intézkedéseinek végrehajtására külön szervezett közegekkel nem igen bír, miután intézkedései nem közvetlen, hanem az e tekintetben autonom közigazgatásukban meghagyott tartományok helytartóságai és egyéb hatóságai útján hajtattja végre. De emellett mégis vannak közegei, melyek legalább tudományos szempontból az egységes tájékozást és igazgatást megkönnyítik. Ilyenek a Landes-Kulturinspektoren nevű közegek, a különböző kísérleti állomások és a szakiskolák vezetői. Az egyes tartományokban, az illető gazdaközönség élelmesége- vagy igényeihez képest a nagyszámban fennálló és jobbára közigazgatási kerületenként központosított gazdasági egyesületeken kívül különmemű szervezet létezik. Így Csehországban Landeskultur-Rath cím alatt földmivelési tanácsféle áll fenn, a vándortanítók intézménye majd minden tartományban meghonosult. Az intézkedések túlnyomó része azonban a tartományok központi gazdasági egyesületei útján foganatosittatik, melyek az illető tartományra kivetett segélyösszegeket részben saját belátásuk szerint, részint a vidéki egyletekkel egyetértve, használják fel.

Németország a gazdaság emelésére hivatott közegek szervezését oly tág alapon eszközölte, mely ezen közigazgatási tekintetben sok részben példány állam érettségét kellő világba helyezi. Poroszországban külön földmivelési miniszterium áll fenn, mely igen jelentékeny, mintegy három milliónyi dotatióval van ellátva, úgy hogy csupán a gazdasági egyesületek útján egyes gazdasági ágak előmozdítására adott segélyek és jutalmakra évente 3—400 ezer forintot fordíthat. E miniszteriumot szaktanácsképen a több mint 30 év óta fennálló, 1870—1878-ban új szervezetet nyert Landes-Oekonomie-Kollegium támogatja, mely 45 tagból áll, kiket egyharmadrészben a kormány nevez ki, kétharmada pedig a poroszországi kormánykerületek központi gazdasági egyleteinek küldötteiből telik ki.

A miniszterium közegei: a tagosítási, arányosítási és birtokrendezési hatóságok, a kultur-mérnökök, és mi fő, a kormánykerületi központi gazdasági egyesületek titkárai, kiknek fizetését egészben vagy részben a kormány fedezi.

Szászországban a kormány tevékenységének szinte nagy része van a földmivelés emelésére czélzó intézkedésekben, melyekre e kis

országban is közel 400,000 frt fordittatik. A kormányt itt is egy már régen fennálló, 1870-ben újjászervezett földmívelési tanács támogatja, melyben az öt kormánykerület gazdasági bizottságainak elnökei, 13 választó gazdacollegium delegatusai, a miniszterium által kinevezett három gazda, és öt specialista szakember vesz részt.

Württembergben, Badenben, mely kis, néhány magyar megyényi területtel bíró országok szintén százezreket fordítanak a földmívelés emelésére, a központi kormányban szervezett külön gazdasági hatóságon kívül culturmérnökök, vándortanítók s hasonló közegek állanak a kormány rendelkezésére.

Valamennyi német állam a földmívelés fontosságához képest nem elégelvén az egyes államokban fennálló tanácsokat és hatóságokat, még egy az egész német birodalomra kiterjedő földmívelőtanács, a Deutsche Landwirthschafts-Rath alkotását tartotta szükségesnek érdekei megóvása szempontjából, mely birodalmi tanácsba az egész Németország kormánykerületeinek központi gazdasági egyletei küldöttek által képviselvék. Ide járul még az északi és délnémet gazdák congressusa, mely évenként konkrét kérdések vitatása és elintézésébe bocsátkozván, szintén fontos láncszemet képez a gazdasági érdekeket képviselő szervezetben. Ezen intézmények tervszerűsége és általánosításából látjuk, minő fontosnak, mennyire országos ügynek ismeri a német gazdaközönség érdekeinek megóvását, azon gazdaközönség, melyet épen nem lehet vádolni azzal, hogy az önségély útján haladni nem tud, mert Németországban már 1869-ben, mely évből egész Németországra kiterjedő adataink vannak, 2944 általános gazdasági egyesület működött, nem számítva a külön szakmának ápolására alakult egyleteket, pl. lótenyésztési 49, méhészeti 300, baromfitenyésztő 91, kertészeti 120, mely szám azóta folytonosan és erős mérvben szaporodik, így csak Poroszországban a múlt év folyamában 31 új egylet alakult. Ezen egyleteken kívül gazdák hitelszerzés, tűz-, jég-, állat-biztosítás, nyersanyag beszerzése céljából százakra menő, statistikailag számba nem vett szövetkezeteket alapítottak, miről némi fogalmat adnak a következő adatok: az aacheni kormánykerületben 57, a düsseldorfiban 200, Hessenben 231, Bajorországban 243, a kis Sachsen-Meiningenben 96 állatbiztosító-egylet létezik. Tenyészbírák tartására csak a Rajna vidéken 24 egylet ismeretes. A gazdasági gépek, eszközök beszerzésére alakult szövetkezetek száma nem ismeretes, de ez igen jelentékeny, miután

a föld eldaraboltsága daczára mindenütt cséplőgépek dolgoznak, s a szövetkezetek jótéteménye folytán a legjobb vetőgépek, gyűrűs hengerek, aratógépek alkalmazására nyilik alkalom a $\frac{1}{2}$ holdas birtokos gazdának is.

Ha Németország gazdái, kik egyletek és szövetkezetek útján már ily valóban nagyszerű módon gondoskodtak érdekeikről, ezek teljesebb megóvása szempontjából még a fentérintett tág alapon az állam, a kormány közreműködését is igénybe venni szükségesnek látták, ez mindenesetre bő anyagot szolgáltat megfontolásra nekünk magyar gazdáknak, kik sem az önszegély, sem az állam támogatásával távolról sem látjuk érdekeinket kellő mértékben felkarolva.

Hogy más államokból is idézzek példákat, megemlítem még, miszerint Franciaországban 1811-től fogva létezett földmívelési tanács, mely számos szervezeti módosítás után 1870-ben olyformán szerveztetett, hogy annak tagjai a gazdasági egyletek elnökei, az egyes ágak kitűnő szakemberei, s a gazdák sorából választatnak, körülbelül olyformán, mint nálunk a kereskedelmi kamarák. A kormányt intézkedéseiben ezenfelül az országos gazdasági felügyelők, kulturmérnökök és a departement-onként fennálló gazdasági bizottságok támogatják.

Belgiumban minden kormánykerületben gazdasági bizottság működik annyi taggal, a hány közigazgatási járás, ugyanennyi tagot a kormány nevez ki, — ezenfelül az állatorvosok — s más kormány-közegek szintén tagjai e bizottságoknak, melyek két-két küldötettel képviselvek a földmívelési államtanácsban, kikhez azután felerészben királyi kinevezéssel ellátott szakférfiak járulnak. A kis Belgium csupán állattenyésztésének gondozása czéljából mintegy 200 állatorvos mellett 325 állami állatorvost alkalmaz.

Spanyolországban egy felsőbb gazdasági, ipar és kereskedelmi tanács, mely különféle közhivatalnokokból és határozatlan számú, a király által kinevezett egyéb tagból áll, tanulmányozza, vitatja és fejezi ki saját véleményét azon javaslatokról, melyeket az általános gazdasági választmány felterjeszt, mely a földmívelési felügyelőkből, a gazdasági egyletek tagjaiból, a mezőgazdaság tanáraiból és birneves földmívelőkből áll, kiket a miniszterium nevez ki. Svédországban 1811-ben egy királyi gazdasági akadémia (nem szakiskola, hanem, a tudományos akadémiákhoz hasonló szakférfiakból álló testület), alapított, mely mintagazdasággal és gaz-

dasági kísérleti állomással is bír, a belügyminiszter oldala mellett áll mint tanácsadó a gazdasági ügyekben.

Dániában mindazt, mi a gazdasági előmenetelt illeti, a belügyminiszterium két osztálya vezeti, melyeknek az állattenyésztést illetőleg külön tanács áll oldaluk mellett. A többire nézve a kormány figyelemmel kíséri a gazdasági kongresszusok fontosabb mozzanatait, melyeket a gazdasági egyesület minden 3 évben rendez.

Olaszország, ezen legújabb állam is, consolidálása után csakhamar anyagi izmosodásának megalapítására törekedett. Már 1866-ban minden közigazgatási kerületben, járásban gazdasági bizottság alakított, melybe minden község egy képviselőt, a járás székhelye hármat tartozott küldeni. Ezen bizottságoknak jogukban áll gazdákat külső tagok gyanánt is tetszés szerinti számban felvenni, s azoktól az illető járás gazdasági céljaira fordítandó járulékokat szedni, melyhez az illető községek, a kerületi vagy tartományi pénztár és a kormány külön segélylyel járulnak, mely összes pénzalap kezelése és felhasználása ezen kis területen működő gazdasági bizottságokra van bízva — fenntartván az illető tartomány képviselőinek jóváhagyását. A szabadszövetkezet alapján létező gazdasági egyesületeknek egy hónap határidő kitűzése mellett tetszésére bízott, akarnak-e ezen bizottságba bele olvadni, vagy ilyenné átalakulni — miután a kormány az illető járás gazdasági érdekeinek képviselőjéül csakis az imént vázolt szervezettel bíró járási bizottságot ismerte el. Ezen bizottságok szervezete, működési módja, pénzkezelése, ülésrendje s a kormány, tartományi hatóság és községekkel szemben viszonya, külön királyi rendeletek által szabályoztattak. 1872-ben földmivelési államtanács alakított, mely 1878. decz. 8-án új szervezetet nyert, mely szerint annak feladata ugyanaz mint a más államokban fenálló hasonló testületeké. Tagjai 24 gazdasági bizottság elnökei, hat gazdasági egyesület elnökei, és tiz tanácsos, a kormány által kinevezett szakférfiakból. A 24 gazdasági bizottság és hat egyesület, mely elnöke által az államtanácsban képviselve van, évenként szept. hóban jelöltetik ki a jövő évre, csupán azokból, melyek üdvös tevékenységet mutatnak fel. Az elnököt a király nevezi ki tanácsosaiból, midőn a földmivelési miniszter a tanácsban résztvesz, ez elnököl. A tanács rendes ülést évenként egyszer tart, ezenkívül rendkívülit a miniszter kívánságára.

Angliában a központi kormány mellett mindeddig nem létezett oly hatóság, melynek feladatát képezné a földmivelési érdekeket gondozni. A földbirtokosságnak politikai befolyása és annak nagy gazdasága lehetővé tette, hogy a gazdasági haladással lépést tartson. A többi a hatalmas magán kezdeményezés végezte; a vidékeken virágzó gazdasági egyesületek és 3 nagy gazdasági egyesület Londonban, Edinburgban és Dublinban a gazdasági emelkedésnek hathatós lökést adtak. Mindazonáltal a szellemi és anyagi tőkében oly gazdag, Európa-szerte példány gyanánt idézett angol gazdákra nézve is, a tengeren-túli termékek versenye folytán beállottak a mostoha gazdasági állapotok, s ezzel a cselekvésre ébredés szüksége is. »Farmers Union« név alatt hatalmas gazdaszövetség szervezkedik, mely a választandó képviselőktől s a kormánytól a gazdasági érdekek jobb gondozását, a gazdasági szakoktatás rendszeresítését követeli.

A gazdasági állapotok javításának fontos ügye nálunk is cselekvést, állami szervezést követel, melyre az iniciativa a közönyben megfásult, csak politikai és személyes kérdések iránt melegülő közönségünknel nem létezik. E cselekvést tehát nálunk szervezni kell, kell pedig a kormánynak, melynek az ország jólétének fokozása s fentartása legfőbb feladata. Ki mint én, egy évtizeden át az ország legkülönbözőbb vidékein a gazdaközönség közepette élt, tehát gazdátársaink természetével ismerős, nem lehet más véleményen, mint azon, hogy eredményes, célravezető, — nagyszabású oly aktióra, melyre ez elhagyatott országban szükség van, a magyar ember önségéye elégtelen, s erre az államhatalom teljes tekintélye és erélye szükséges.

Átmenvén a szervezés mikéntjére, a földmivelés érdekeinek országos képviselőjét mindenekelőtt egy külön földmivelési miniszterium alakításában óhajtanám biztosítva látni. Sietek kijelenteni, miszerint korántsem gondolok a központi hivataloknak terjeszkedésére, új osztályok alakítása, s egy csoport új tisztviselői állás teremtésére, hanem indítványom indoka csupán az, miszerint szükségesnek tartom, hogy midőn egy ország közgazdasági viszonyai oly válságos állapotban vannak, melynek orvoslása, lehet, évtizedekre ható öntudatos, ernyedetlen kormányműködést igényel, ezen működés megfelelő volta érdekében a kormánynak egy tagja kizárólag ezen, belügyeink legfontosb ágazatának szentelje tevékenységét, ki-

z a r ó l a g ezen ügy érdekeit gondozza és képviselje. Magyarország földmívelési miniszterétől közgazdasági újjászületését, jólétét és annak alapján hatalmát várhatja, feltéve azon remélhetőleg bekövetkezendő örvendetes körülményt, hogy az ország érdekeinek szíven hordozására hivatott törvényhozó testület a gazdasági állapotok javítása érdekében szükséges törvényes intézkedéseket halogatás nélkül helyes érzékkel és tapintattal megalkotandja, s a földmívelési miniszternek a gazdaság emelésére szükséges intézkedések végrehajtásához megfelelő összegeket rendelkezésére állítandja. Tudjuk igen jól, hogy jelen viszonyaink között milliókat nem áldozhatunk, de azon összegeket, melyekre az anyagi létünk alapját képező földmívelés fentartása és fejlesztésére szükségünk van, a törvényhozásnak megtagadnia nem lehet, nem szabad, ez annyi volna, mint ha azon kútnak — melynek vizéből élünk — forrását elapadni engednők. Épen azért, mert a törvényhozástól, nevezetesen a kezdeményező szerepet vivő képviselőháztól is várom a gazdasági érdekek gondozását, és azoknak megfelelő képviseletét épen itt is kívánom biztosítva látni, kívánatosnak, sőt szükségesnek tartom, hogy a gazdák, kik az ország választóinak tulnyomó nagy részét képezik, ma is, habár a követi utasítások ideje elmúlt, képviselőjelöltjeiktől, tartozzanak azok bármely párthoz, nem meszsze kalandozó, magasan járó politikai elveket, a kormány mellett vagy ellen való állásfoglalást, hanem tüzetes, érdekeiknek megfelelő közgazdasági programot követeljenek első sorban.

Ha már most felteszszük, hogy gazdasági érdekeink gondozására úgy a kormány- mint a képviselőházban a viszonyok színvonalán álló érzék és akarat meglesz, azon kérdés áll elő, minő közegek biztosítsák e két tényező üdvös együttműködéséből kifolyó intézkedések végrehajtását?

Mindenekelőtt szükségesnek tartom, hogy a földmívelési minisztert, egy az ország különböző vidékeinek viszonyaival teljesen ismerős gazdák és a gazdasági tudomány minden ágazatából kismelt szakértőkből álló országos testület, nevezzük földmívelési tanács támogassa. Igaz, hogy fővárosunkban is, mint más államok központjain is, országos gazdasági egyletünk van, mely nemcsak hogy az alkotmányos kormány fenállása óta azt szakértő tanácsával mindig és készségesen támogatta, de félszázados fenállása óta a legválságosb időkben, nemzeti elnyomatásunk szomorú emlékü kor-

szakaiban törhetlen szilárdságban gazdasági érdekeink egyedüli vértje volt, de az egyleti szervezet lényegéből folyik már, miszerint ily testület működésében nincs meg azon állandósság és folytonosság, sem azon felelősség, melyet a szóbanforgó, az egész országot érdeklő intézkedések fontossága igényelne, mert az egyesület képviselőiben fennálló választmány tetteleg működő tagjainak száma, úgy ezeknek az egyleti ügyek körül való részvétele is folytonosan a legnagyobb ingadozásnak van kitéve.

Ez indokból a földmivelési minisztert támogatni hivatott szaktanácsot lehetőleg állandósított szervezettel óhajtánám olyformán, hogy az a részben a mindenestre legilletékesebb gazdasági testületek, az országos gazdasági és erdészeti egyesületek választott tagjaiból, s részben a földmivelési miniszter által kinevezett tisztviselők és szakférfiakból állana. Ezen nem túlsok tagból álló testület hivatva lenne a földmivelési miniszter által elébe terjesztett tervezetek, indítványok felett véleményt illetve javaslatot adni, s az ország gazdasági szükségéből meritett önálló indítványokat tenni. Hogy a tanács a vidéki állapotok iránt folytonos és kellő világlátban tartassék, de kivált, hogy a vidék eltérő kiválmainak közvetlen és gyors kifejezésére alkalom nyiljék, a földmivelő tanács az ország minden különemű gazdasági vidékéről kültaggal birjon. Szervezési részletekbe e helyütt nem bocsátkozhatom, csupán azt kívánom megjegyezni, hogy a testület igazgatása választott elnök, alelnökre bizassék, hogy a jegyzői teendők nem külön egyén, hanem egy tisztviselőre bizassanak, valamint hogy e testület központi tagjai évenként legalább négyszer, a kültagok pedig legalább egyszer lennének összehivandók.

A nélkül hogy további indokolásul a külföldnek hasonló testületeire hivatkozzam, elegendőnek tartom megemlíteni, miszerint nálunk is három ily országos tanács létezik, u. m. az oktatásügyi, közegészségügyi, képzőművészeti tanács, melyek alakítására kétségtől az adott okot, hogy az általuk képviselt ügyeket a kormány eléggé fontosaknak és szakszerűeknek ismerte arra, hogy azokba vágó intézkedései körül a külön szaktanács támogatását nélkülözhetőnek nem tartotta. Azt hiszem, hogy a hazai földmivelés ügyét úgy fontossága, mint szakszerű kezelésének szükséges volta szempontjából bátran a fentérintett ügyekhez hasonlíthatom.

A központi szervezetet vázolván, a kérdés legnehezebb oldalát kell érintenem, t. i. miként kellene a földmivelés érdekeit szakadatlan és nyomatékosan gondozó közegeket a vidéken szervezni ?

Mint az összes külföldről felhozott példákából láttuk, még azon államokban is, hol intelligens gazdák százazrei, ezernyi gazdasági egyesületek és szövetségekben a földmivélés minden ágát fölkarolták, még ott is a földmivélés emelésére czélzó intézkedések folytonossága és sikere érdekében szükségesnek bizonyult, legalább bizonyos területeken külön testületeket és közegeket alkotni, melyek vagy a gazdasági egyesületek működését központosítják vagy ezektől függetlenül, de mégis összhangzásban és egyetértőleg egy czél felé törekednek. Ha ilyenmü intézmények szükségesek a külföldön, mennyivel inkább indokoltak azok nálunk, hol az egyleti élet még meg sem született.

Ha végig tekintünk az országban létező gazdasági egyesületeken, majd minden megyében találunk ily együletet, de ezek jobbára csak névleg léteznek. Nagyobb részük az ötvenes és hatvanas években politikai indokokból, politika-csinálás végett a megyék emberei által alkotott, tizenkét év óta sem az akkori alapítók, sem az akkori indokok nem támogatják ez egyesületeket, s így lassanként enyészetnek indultak s ma már tizenöt ily egyesületnek csak sarköve áll fenn a megyékben, — meghaltak — még mielőtt éltek volna! A többi gazdasági egyesület közül tizennégy él ugyan, de nem működik, legfeljebb közgyűlést tart egyszer évenként, mintegy fele ezt sem tartott már néhány év óta, hét egyesület működik ugyan, ha ugyan egy-két jutalomdíj-osztás vagy itt-ott egy ügyel-bajjal összehozott kiállítás rendezése működésnek nevezhető, de tagjainak határozott részvétlensége mellett s mindössze csak hat egyesület van az egész országban, mely többirányú tevékenységet kifejtve működik, tagjainak tetteges részvéte mellett.

Eltéktve ezen kivételektől, többi egyesületeink működésének mozzanatai, kevés eltéréssel, a következők: néhány a tagok megjelenése miatt ritkán és nagynehezen létrehozott vál. ülés, melyeken a miniszteri leiratok tudomásul vétetnek, s egy közgyűlés, melyen a nagymennyiségű tagdíj-hátralékok erélyes behajtása évenként ismétlődve elrendeltetik. A hol ennél több történik, az jobbára egy áldozatkész, és az ügyért buzgó elnök- vagy titkárnak az érdeme, kiknek személyében ha véletlen változás történik, az egyesület működését esetleg meg is akaszthatná. A t. értekezlet a gazdasági egyesületekről az ügy érdekében mondott eme őszinte szavaimat bizonyára indokoltaknak fogja találni, úgy azon következtetést is, hogy ezen egyesületek fenállása és élete, e szerint működésük állandósága, tehát

sikere is tisztán a gazdaközönség felette változó részvételétől függvén, ezek általában, de jelenlegi szervezetükben épenséggel nem biztosítják a földmivelés emelésére irányzott állami intézkedések kivitelének folytonosságát és eredményét. Ez állami intézkedések jelentékeny anyagi áldozatokat igényelnek — milyenek hozására az országot csakis az ügy nagy fontossága buzdítja; — de midőn mostoha gazdasági állapotaink orvoslása érdekében ez áldozatok fokozott mérvben igényelhetnek, jelen pénzvviszonyaink közepette kétszeresen szükséges, hogy a földmivelés emelésére kiadott összegek felhasználása, s ezzel kapcsolatban álló intézkedések kivitele a végrehajtást teljesen biztosító, folytonosan működő, s a nyilvánosságnak egyrészt, az államkormányának másrészt felelősséggel tartozó közegekre legyen bízva, miért is ilyenek részben újra alkotandók, részben a gazdasági egyesületek és az államkormány között oly kapcsolat hozandó létre, hogy mindkét tényezőnek sikeresen együttműködése lehetővé tétessék.

Midőn 1868-ban a magyar gazdák első értekezlete tartott, azon fontos kérdésre, hogy a gazdasági egyesületek egymásközi s a kormányhoz való viszonyainak szabályozása az egységes működés érdekében mennyiben kívánatos? az értekezőlet oda nyilatkozott, hogy »miután kimondatott, miszerint az egyesületek csak mint autonom testületek óhajtanak állani a kormány irányában, természetesen következik, hogy ilyeneknek kell lenniök egymásközött is, igyekezzenek a testvéri kapcsolatot az által fentartani, hogy működésükről egymást kölcsönösen értesítsék, — a kormányhozi viszonyt illetőleg pedig kimondatott, hogy az egyletek tegyenek jelentést működésük és vagyoni állásukról; érintkezzenek közvetlen a kormánynyal, de ez ne tekintessék kötelezőnek.«

Nem tudom, vajjon azon válasz, melyet az akkor még életerős, tevékenységükben öntudatos egyletek adtak oly időben, midőn a roppant magas búzaárak és élénk kivitel, csalóka nagy hatalmi álmak és rózsás jövőbeni remények mellett boldogságban úszott a gazdaközönség — időszerű lenne-e ma is egészében? Azt hiszem, hogy nem. Azóta igen lényegesen módosultak a viszonyok. Gazdasági állapotaink évről-évre kedvezőtlenebbek lettek, kül- és belföldi forgalmi és piaczi esélyeink oly válságosak, hogy azokkal egész erélyünk alkalmazása, a legnagyobb erőfeszítés mellett reménylhetünk csak megküzdhetni; — de akkor még életerős egyleti életünk is azóta

rendkívüli mértékben megcsökkent, hisz az első értekezletben résztvett 28 egyesület közül kilencz nem működik, egy része pedig oly keveset, hogy még a jelen értekezletre sem küldött tagokat.

Engedjék meg, t. gazdatársaim, kimondanom, hogy ilyenemű viszonyok közt nem lehet, nem szabad továbbra is tétlenné maradnunk, az ország jólétének szent ügyét mellékes formai tekinteteknek feláldoznunk nem lehet. Ezen meggyőződésből kiindulva, meghagyván az autonóm működni képes egyesületi életnek teljes hatáskörét, de ezen tényezőzt földmivelésünk emelése körül nemcsak fontosnak, de nélkülözhetlenné ismervén, az államintézkedéseket támogató, s folytonosan működő vidéki közegek alakításáról következőleg óhajtanék gondoskodni.

Az ország a különböző gazdasági természetű viszonyok, de a meglévő közigazgatási beosztás figyelembe vételével is bizonyos számú, mondjuk, 14 gazdasági kerületre lenne osztandó, melyeknek igénytelen nézetem szerinti körülhatárolását az itt bemutatott térképen vörössel jelzett területek tüntetik elő. Ily kerületeket képeznének hozzávetőleg:

1. Temes, Torontál, Bács.
2. Arad, Csanád, Csongrád, Békés.
3. Pest, Jász kun, Szolnok, Heves,
4. Bihar, Hajdu, Szathmár, Szilágy, Szabolcs.
5. Somogy, Zala, Vas, Tolna, Baranya.
6. Veszprém, Fehér, Komárom.
7. Győr, Sopron, Mosony, Pozsony.
8. Máramaros, Ung, Ugocea, Bereg.
9. Borsod, Abauj, Zemplén, Torna, Sáros.
10. Hont, Nógrád, Bars, Nyitra, Gömör.
11. Árva, Turóc, Trencsén, Liptó, Zólyom, Szepes.
12. Csik, Háromszék, Brassó, Fogaras, N.-Küküllő, Udvarhely.
13. Krassó, Szörény, Hunyad, Alsó-Fehér, K.-Küküllő, Szeben.
14. Torda-Aranyos, Maros-Torda, Kolos, Besztercze-Naszód, Szolnok-Doboka.

Minden ily kerületben a kormány egy gazdasági felügyelőt nevezne ki az illető vidék tekintélyesb gazdáiból, kinek feladata lenne az e részben megállapítandó tüzetes utasítás nyomán bizonyos időközökben a kerületet beutazni, észleleteit s a gazdasági

állapotok javítására czélzó indítványait a kormánylyal közölni, s a kerületben általában mindazt előmozdítani vagy kezdeményezni, sürgetni és köztudomásra hozni, mi kerülete földmívelésének emelésére szolgálhat, vagy annak esorbitását megakadályozhatja. Ezen felügyelők támogatnák a kellő közegekkel nem rendelkező kormányt az egyes vidékek viszonyai ismerete alapján eldöntendő állattenyésztési kérdésekben, s képviselnék azt a gazdasági kiállítások, versenyek és kísérleteken, a kerületbe eső gazdasági szakiskolák, tanfolyamok vizsgáin, s működnének mint kormánybiztosok a rovarkárok ellen nagyobb területre kiterjedő kormányi intézkedések végrehajtása körül.

Ezekben csak egyrészét vázoltam annak, mit a gazdasági felügyelők hatáskörébe számíthatni, eltekintvén azon esetlegességektől, midőn ez intézmény valóban nélkülözhetlen, t. i. midőn a kormánylynak és törvényhozásnak bizonyos kérdésekre, pl. aszály, fagy vagy más országos kiterjedésű esetekből beállott terméketlenség, vagy csapások indokából egy időben az egész országot felölelő gyors tájékozásra van szüksége, mely eddig a kellő közegek nemlétében mindig csak igen hiányosan volt szerezhető, holott itt is épen a gazdák érdeke megkivánná, hogy teljesen megbízható adatok álljanak rendelkezésre.

Fontos feladata lenne továbbá a kerületi gazd. felügyelőnek a kormánylyt a kerületébe tartozó gazdasági egyesületek működése felett folytonos világlatban tartani. Midőn egyik-másik szakegylet a maga körében pl. valóban maradandó értékű üdvös intézkedéseket tesz, vagy intézményeket létesít, a ker. gazd. felügyelő lenne hivatva ez érdemek felismerése- és azok kellő méltánylásának kieszközlésére. Legnehezebb, de egyúttal legszebb része lenne a felügyelő feladatának végre mindaz, mit vidékük jólétének emelése érdekében szakértelmük, leleményességük, a gazdákkal tapintatos bánásmód, rábeszélő tehetségük felhasználása mellett hivatalos teendőiken kívül kivinni képesek, és hogy ez igen sok lehet ott, hol a fenti tulajdonok mellett az akarat is megvan, azt tovább bizonyítgatni nem szükséges.

A kerületi gazdasági felügyelők állását tiszteletbelinek képzelem, s őket tekintélyük emelése szempontjából működésük tartamára a kir. tanácsosi czímmel óhajtanám felruházni, azonban olyformán, hogy nekik e czímmel véglegesen csak az esetben adományoztatnék, ha felügyelői minőségben legalább hat évig ernyedetlen munkássággal és ered-

ménynyel működtek. Ezen eljárásnak praecedense van a fővárosi keresk. törvényszéknél, melynél díj nélkül működő kereskedő ülnökök működésük tartamára a keresk. tanácsosi czímet ideiglenesen viselik, hat évi működés után azonban e czímmel végleg felruháztatnak.

Sokat hangoztatják még ma nálunk a czímek és rendjelek ellen felhozható elméleti elveket, de tény az, hogy újabb államéletünk, épen úgy mint társadalmunk befogadta és pedig nézetem szerint helyesen, a kitüntetésnek ezen, a monarchia intézményében gyökerező nemét, a közügy körül érdemeket szerzett állampolgárok eme legtisztességesb jutalmazását, melynek értékén egyes balfogások vagy visszaélések nem változtathatnak, s mely jutalmazást azért a földmivélés, mint az ország legelső ügyének emelése körül szerzett érdemekre is és pedig az eddiginél nagyobb tekintettel, kiterjesztetni óhajtanám.

A gazdasági kerületek felügyelőinek imént javasolt kitüntése, esetleg jutalmazása, azt hiszem, helyén leendő, és az illetőknek a jól teljesített kötelesség tudata s a gazd. közönség elmaradhatlan elismerése mellett, mint ennek külső jele is buzdításul szolgáland.

A kerületi gazdasági felügyelő mellett egy további szükséges közeg volna kerületenként oly testület, mely a törvényhozás és kormány intézkedéseinek végrehajtását biztosítaná, a mennyiben hasonló véleményező és kezdeményező szerepe jutna a kerületben, mint a földmivélési tanácsnak a központban; hivatása lenne továbbá észlelni a hiányokat, utalni az orvoslásra, a felkarolandó gazdasági ágak és vidékekre. E testület, melyet kerületi gazdasági bizottságnak nevezhetnénk, állna a kerületbe tartozó megyék által a tekintélyesebb gazdákból választandó két-két tagból, továbbá a kerületben lévő gazdasági szakiskolák igazgatói vagy helyetteseiből, a kerületbe tartozó gazdasági, kertészeti, méhészeti, borász-egyletek elnökei- vagy helyetteseiből, a kerületbeli erdőfelügyelő, megyei állatorvosok, kulturmérnök, vándortanítóból. A kerületi bizottság elnöke a kerületi gazdasági felügyelő, titkára pedig az állam által fizetett általános és szakképzettséggel bíró tisztviselő lenne. Mint e szervezetből kitünik, a kerületi gazdasági bizottságok nem volnának hivatva a gazdasági egyesületeket helyettesíteni, hanem inkább kiegészítenék azok működését, a mennyiben az egyesületek a magántevékenység

és önségély képviselőjében működő autonóm testületek maradnának, — a bizottságokban pedig a kormány oly közegekkel bírna, melyek a vidéki gazdasági viszonyok, hiányok és kívánalmak felismerésére szükséges minden tényezőt magukban egyesítenék, a bizottság titkárában pedig oly szak-egyénnel rendelkeznék, ki nemcsak a kerületi gazdasági bizottságok sokoldalú ügyleteit kezelné, hanem akár közvetlen, akár a kerületi felügyelő útján igen sok oly kiküldetésre alkalmazhatna, hol egy megbízható, a vidéket, a viszonyokat és a közönséget ismerő egyénnek, a helyszínen esetleg ismételt megjelenése, vagy tartósb időzése szükséges, pl. bizonyos statistikai felvételek, jutalmazandó faiskolák, kertészetek, méhesek, birtokok szemléje, kiállításokon, versenyeken és kísérleteken a bírálatban segédlet alkalmával. E titkár feladata lenne továbbá a kerületbeli gazdasági egyesületek ülésein, természetesen szavazati jog nélkül, megjelenni, azokon kívált a kormány által tett kérdések-, intézkedésekre nézve mint előadó működni, minden a kormány intenióra nézve kért felvilágosításokat megadni, az egyesületeket röviden a kerületbeli társegyletek működési mozzanatairól világlatban tartani, hogy így egyrészt a szabad szövetkezésen alapuló egyesületek közt bizonyos kapocs létesítsék, másrészt az ügy érdekében kívánatos egységes működés megközelítségük.

A kerületi gazdasági bizottságok lennének hivatva végre a földművelési államtanács kültagjait előállítani olyformán, hogy minden bizottságnak elnöke, t. i. a kerületi gazdasági felügyelő, és egy a bizottság által választott tag képviselné a kerületet az államtanácsban.

A kerületi gazdasági bizottságok imént vázolt szervezete némileg hasonlítani látszik a kereskedelmi kamarákéhoz, melyekhez hasonló földművelési kamarák felállítása érdekében több gazdasági egyesület, nevezetesen a Királyhágón túli egyesületek legtekintélyesebbje, az erdélyi gazdasági egyesület melegen felszólalt. A különbség a kettő között azonban lényeges, miután míg a keresk. kamarák költségesen dotált bureauból állanak, melyek fenntartása az érdekelt terhére esik, míg tagjaik csupán választott egyének, kik minden más a szakmával állandón foglalkozó közegek részvétele nélkül tanácskozáván, a kellő vezetés, adatok hiánya miatt fölös munkát tesznek, addig indítványom szerint a kerületi bizottság költségei csak a titkári fizetésre szorítkoznának, mely a kormány terhe lenne, a bizott-

ságnak összeállítása pedig minden a szakbavágó tényező hozzájárulása mellett történvén, e testülettől a legeredményesebb működés várható.

A kerületi gazd. felügyelő és a gazd. bizottságban a kormányzat főbb vidéki közegeit megalkotva látván, áttérek a megyékre, illetőleg ezek gazdasági életének leghivatottabb képviselőire, a megyei gazdasági egyesületekre. Bár nem érezhetem magamat hivatva a magyar gazdasági egyletek jelenlévő tekintélyes képviselőinek az egyletek célravezetőbb szervezésére nézve úgyszólván útmutatást adni, mindazonáltal megfogják Önök, t. uraim, engedni, hogy mint ki 19 év óta nyolcz különböző gazdasági egyletnek tagja voltam, s az egyletek működését általában kiváló figyelemmel kísérem, én is igénytelen nézeteimet e tárgyról elmondhassam.

Miután egészséges, életerős, pezsgő egyleti működés nélkül a gazdasági viszonyok javítására célzó törekvések csak igen nehezen vagy épen nem lesznek eredményesek, miután épen az egyletekben kell keresnünk a megindítandó reform-mozgalom fontos emeltyűjét, az alkotandó épület valódi alapkövét: az egyletek helyes szervezésének mikéntjét, hazánk gazdasági felvirágozására nézve életkérdésnek tekintem, melyről, tekintve fontosságát és sokoldalú voltát, igen hosszasan lehetne és kellene értekezni, azonban időnk ki lévén szabva, csak röviden leszek bátor a tárgyhoz szólni, fenntartván magamnak, hogy netalán ellenvetések esetében állításaim vagy indítványaim indokolását tüzetesen kifejtsem.

Egyleteink működésének ki nem elégitő eredményét kivált abban találok, hogy azok egy egész megyének túlnagy területén részben olynemű tevékenységet kísértének kifejtteni, mely természeténél fogva inkább kisebb területekre szorító helyi egyletek feladata lehet. Ezáltal a rendelkezésre álló anyagi és szellemi erő elforgácsoltatik és így a kellő eredmény el nem éretik. Másik baj az, hogy az egyletek szakértő, idejüket teljesen az ügynek szentelni képes titkárokkal nem rendelkeznek, holott ezeknek kellene az egylet összes ügyvezetésében a folytonosságot, az állandóságot fenntartani, további nagy baj az ügyrend nehézkes volta, minek folytán a gyakran messze földről, közlekedési akadályokkal küzdve ülésekre megérkező egyleti tagokban a tárgyalás iránt érdek nem ébreszthető; végre legnagyobb baj a gazdaközönség és jórészben a t. tagok közönye és

részvétlensége, minek következése az egyesület anyagi szegénysége és így működésének tehetetlensége.

E röviden vázolt hiányok orvoslását a következő módon vélemény megkísértendőnek:

1. Minden egészséges megyei gazdasági egyesület tevékenysége és létele főszűlyát a legalább járasonként alakítandó gazdasági körökre fektesse, melyek önálló hatáskörrel, a legalacsonyabbra szabandó tagdíjából szedendő saját jövedelemmel bírjanak s melyek alakításánál a megyei egyesület titkára kezdeményező, ügyvitelüknel pedig mindig kész segédkező közeg legyen. Elvül állítandó fel, hogy minden gazd. kör tagja befizetett járuléka fejében évenként bizonyos kedvezményben részesüljön, álljon ez bár magvak, ojtóvesszők vagy csemeték, eszköz- és gépkisorsolások vagy géphaszonvételből stb. Ha ezen gazdasági körök felállítása és fenntartása kellő erélylyel és körültekintéssel történik, a megyei egyesület ezekben oly szilárd alapot fog találni a működésre, hogy csakhamar feléled tagjainak érdekeltsége és az egyesület tekintélye és súlya.

2. A megyei gazdasági egyesület titkára jól fizetett szakképzett egyén legyen, ki az egyesületi teendőkön kívül a vándortanítói működésre képes, és elég általános műveltséggel bír, hogy a gazdasági közönségnél tekintélyt és befolyást szerezzon, útmutató, tanácsadó, tervező legyen minden gazdára nézve, ki szolgálatait igénybe veszi, legyen képes a gazdasági körök alakítását kezdeményezni és kivinni, azok ügyvitelében segédkezni, s a megye területén mindenütt hol indikált, kertész-, méhés-, borászpince-egyesületeket alakítani, s általában az egész közönséget az ügyért felmelegíteni. Ily működésre alkalmas egyének kiszemelése ugyan nehéznek látszik, de hiszem, hogy ha egyszer az ilyenmő állomások állando sítva lesznek, a képzett és hivatott egyénekben sem lesz hiány. Jól tudom, hogy ily egyének csekély fizetéssel nem nyerhetők, de bátor vagyok azon határozott nézetemnek kifejezést adni, hogy eredményes egyesületi működést csakis ily titkárok segélyével képzelhetek és melegen óhajtanám, ha hazai egyesületeink ezen meggyőződést osztván, nem tekintenek, ha még oly szerény anyagi eszközeik mellett, a titkár fizetését improduktív kiadásnak, hanem legelső feladatnak azt ismernék, hogy ügyeik vezetésére ily ügybuzgó és képzett egyént szerződtesenek. Az ilyennek fizetésére fordított áldozat bizonyára dúsan ka-

matozó befektetés lesz, mert ha az egyesület jól választott és kellőn fizetett titkárának a tagok díjai és egyéb jövedelmei után kellő százalékot biztosít, a legtöbb esetben csakhamar lendület fog az egyesület jövedelmei- és ügyeiben egyaránt beállni, mely megfogja engedni azt, hogy a titkári fizetés által elvont bevétel helyreépíttassék, és az egyesület az eddigi eszközöknél jóval többet fog állandón czéljai előmozdítására fordíthatni.

Miután a múlt években több egyesület felvetette azon kérdést, hogy e titkárok fizetéséhez az állam járuljon, mi tetteleg eddig is kivételesen történik, kimondhatónak vélem, miszerint ennek helyét látom mindaddig, míg az egyesületek megerősödnek és pedig olyformán, hogy a kormánynak e fizetéshez járulása egyenlő arányban történjék az egyesület által adott összeghez, mely hozzájárulást indokoltan tekintem annál inkább, miután az egyesületi titkárok nem csupán az egyesületi ügyek vezetésére alkalmazzák, hanem mint vándortanítók oly közegeket pótolnak, melyek alkalmazása és fizetésére egyébként a kormány lenne hivatva.

3. Az egyesületek eredményes működésének egyik feltételül tekintem továbbá az állami segélyezésnek bizonyos rendszer alapján alkalmazását, mely rendszer gyanánt nézetem szerint leginkább elfogadhatónak tartom a Poroszországban követett eljárást, mely szerint eltekintve némi, a helyi viszonyok által indokolt eltérésektől, minden egyesület oly összegű segélyben részesül, mennyit saját jövedelméből kimutatni képes. Ezen eljárás mellett az önszegély elve is megvan óva, a mennyiben mindegyik egyesület saját tevékenysége és működésének eredményéhez képest részesül segélyben, de a segély elosztása is, eltekintve egyes szegényebb sorsú vidékek kivételes viszonyaitól, igazságosnak mondható, s végre a mi fő, a területe haladásáért buzgó egyesületekre hatalmas buzditást gyakorol ezen eljárás, mely egyenesen a tevékenységet, az eredményt jutalmazza. Az államszegély gyümölcsöző felhasználásának elvei a kormány és a földmívelési tanács által állapítandók meg, a kivétel helyes alkalmazása a gazdasági egyesületek feladata. Ezen mondatom magyarázatul szolgáljon azon példa, hogy a tenyész-állatok díjazásánál követendő elvek a kormány és földmívelőtanács által szabályoztassanak, az egyesületek pedig szakértő és lelkiismeretes közegek alkalmazása által a helyes kivitelről gondoskodjanak.

A megyei gazd. egyletektől teljesen független intézményt képeznek a földművelési miniszterium járasonként kinevezett állandó gazdasági tudósítói, kik jobbára csak a vetések állapota, és a termések mennyisége és minőségéről tartják világlatban a kormányt, illetőleg a közönséget. Ezen intézmény már próba-idejét derekasan kiállotta, és azért azt, mint a földművelési közegek egyik becses képviselőjét fentartandónak vélem.

A megyei gazdasági egyletek, illetőleg az ezekből folyó gazdasági körök mellett bizonyos erre alkalmas vidékeken ismét csakis kisebb területekre terjedő oly specialis szakegyletek alakítását tartom szükségesnek, melyek egy-egy szakma vagy gazdasági ág fejlesztését tűzik ki célul. A térképen bátor voltam kijelölni azon vidékeket, melyeken ily egyletek alakítását kívánatosnak vélném, mi mellett a következő egyleteket vettem szemügyre: gyümölcs-kertészeti-, borász- és pincze, méhészeti, kender-, len-, dohánytermelési, baromfitenyésztési és haltenyésztési egyletek és társulatokat. Ezen tervezésnél alapul szolgált egyrészt azon körülmény, hogy az illető vidékeken az egyleti gondozásra bizandó ipar már létezik, vagy legalább létezett jelentékenyebb mérvben, s csak fejlesztésre vár, vagy pedig létesítésre ott, hol az illető iparág virágzására általában kedvező viszonyok fellelhetők.

Nevezetesen borászati és pincze-egyletek lennének alakítandók: Abauj, Arad, Baranya, Bars, Békés, Bihar, Borsod-Csanád, Csongrád, Esztergom, Győr, Hajdu, Heves, Hont, Jász-N.-Kun-Szolnok, Nógrád, Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún, Pozsony, Sáros, Somogy, Sopron, Szabolcs, Szatmár, Szilágy, Tolna, Vas, Veszprém, Zala, Zemplén megyékben. A Királyhágón túl: Alsó-Fehér, Besztercze, Brassó, Csik, Fogaras, Háromszék, Hunyad, Kolozs, Nagy-Küküllő, Kis-Küküllő, Szeben, Szolnok-Doboka és Torda-Aranyos megyékben.

Kertészeti egyesületek: Arad, Baranya, Békés, Bihar, Csanád, Csongrád, Esztergom, Győr, Hajdú, Heves, Jász-N.-Kun-Szolnok, Moson, Nógrád, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Pozsony, Somogy, Sopron, Szabolcs, Szatmár, Szilágy, Tolna, Vas, Veszprém, Zala, Zemplén. Királyhágón túl: Alsó-Fehér, Besztercze, Brassó, Csik, Fogaras, Háromszék, Hunyad, Kolozs, Maros-Torda, N.-Küküllő, Kis-Küküllő, Szeben, Szolnok-Doboka és T.-Aranyos megyékben.

Lentermelési egyletek: Árva, Abauj, Bihar, Jász-N.-Kun-Szolnok, Liptó, Pozsony, Trencsén, Turóc, Sáros, Szepes,

Zala, Zemplén, Vas. Királyhágón túl: Alsó-Fehér, Brassó, Csik, Kolozs, Maros-Torda, Torda-Aranyos és Szeben megyékben.

Kendertermelési egyletek: Arad, Bács, Baranya, Bihar, Békés, Csongrád, Gömör, Nyitra, Pest-Pilis-Solt-Kiskun (déli rész), Temes, Tolna, Torontál, Zala, Zemplén. A Királyhágón túl: Alsó-Fehér és Kolozs megyékben.

Komlótermelési egyesületek: Baranya és Szeben megyékben.

Dohánytermelési egyletek: Arad, Bács, Baranya, Békés, Bihar, Csanád, Csongrád, Hajdu, Heves, Jász-N.-Kun-Szolnok, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Somogy, Szabolcs, Szatmár, Temes, Tolna, Torontál, Zemplén megyékben.

Méhészeti társulatok: Bács, Baranya, Békés, Bihar, Bereg, Bars, Gömör, Pest-Pilis-Solt, Pozsony, Somogy, Sopron, Szabolcs, Szatmár, Temes, Tolna, Torontál, Trencsén, Vas, Zala, Zemplén. A Királyhágón túl: Alsó-Fehér, Kolozs, Szolnok-Doboka, N.-Küküllő, Szeben, Torda-Aranyos, Udvarhely megyékben.

Baromfitenyésztő egyesületek: Arad, Bács, Baranya, Bihar, Csongrád, Esztergom, Fehér, Győr, Heves, Komárom, Mosony, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Pozsony, Nyitra, Nógrád, Sopron, Tolna, Vas, Veszprém, Zala megyékben.

Haltenyésztő társulatok: Árva, Gömör, Liptó, Sáros, Szepes, Trencsén, Turóc, Zólyom. A Királyhágón túl: Szeben és Brassó megyékben.

Midőn az egyes gazdasági ágak gondozását vidékenként alakított szakegyletekre vélem bizandónak, az országszerte emelendő és kiváló fontosságú állattenyésztés fejlesztését nem tartom egyletek alakításától, tehát a véletlentől függővé teendőnek, hanem e célra országszerte bizonyos állandó közegeket kell létesíteni, melyek a gazdasági reform alapját képező állattenyésztés emelésére célzó intézkedéseket előkészítik és végrehajtják. Ily tényező közegül tekintem a jól képzett állatorvosokat, kiket járasonként óhajtók alkalmaztatni, miután ezek nélkül az állatállomány egészségi állapotának fenntartása, a tartás és ápolás helyes elveinek terjedése, s e szerint az állattenyésztés lendülete nem lehetséges. Ezek lennének továbbá az állattenyésztés emelésére célzó közigazgatási intézkedések, nevezetesen

a községi apaállatok tartásának szabályozására vonatkozó szerfelett fontos intézkedés végrehajtásának leghivatottabb őrei. Mondanom sem kell, hogy a nagyobbrészt kedvező eredménnyel működő megyei lótenyésztőbizottságok mintájára szarvasmarhatenyésztési bizottságok alakítását melegen óhajtom, s ezen az érdekelt tenyésztőkből alakult testületek tevékenységétől a közigazgatási hatóságok s a kellőn képzett állatorvosok támogatása mellett a tenyésztés előmozdítását bizton várhatni vélem.

Ha még megemlítem, miszerint a mutatkozó szükséghez képest a kulturmérnöki intézmény fejlesztését s ily mérnököknek minél nagyobb számban alkalmazását tartom óhajtandónak, a gazdasági érdekek megfelelő képviselőjére igénytelen nézetem szerint hivatott közegek elsorolását be nem fejezhetem a nélkül, hogy e sorozatba a gazdák országos értekezletének fontos tényezőjét fel ne vegyem, melyre nézve határozottan óhajtandónak vélem, hogy annak állandósága, illetőleg bizonyos, nem igen hosszú időközökben, pl. három vagy öt évenként ismétlődése kimondassék, hogy így a gazdaközönség érdeklődése ez irányban is ébren tartassék, s ezen intézmény is érdekeink megóvásának egyik fontos tényezőjévé avattassék.

T. értekezlet! Midőn ezzel előadásomat befejezném, elnézésüket kérem helyzetünk feltárásánál mondott őszinte szavaimért, de előadásom hosszas voltáért is; méltóztassanak ezt azon lelkesedésnek tulajdonítani, melylyel a földmivelés emelésének fontosságáért sikra szállani késztet azon megingathatlan meggyőződés, hogy hazánk anyagi jólétét és hatalmát csakis a földmivelés emelésének felkarolásától reménylem, mely meggyőződésem terjesztése és érvényre emelése érdekében küzdöttem eddig is, melyért szívesen küzdeni fogok, míg élek — ezután is.

Előadásom foglalatja gyanánt, mellőzve azon kívánalmakat, melyek teljesítését, úgy azon intézményeket, melyek fejlesztését az idő amúgy is megfogja érlelni, a következő határozati javaslat elfogadására vagyok bátor az értekezletet felkérni:

»A magyar gazdák Székesfehérvárrt 1879. júniusban tartott értekezlete kimondja, miszerint

a földmivelés államfentartó fontosságánál fogva annak emelését országos ügynek tartja, úgy

a gazdaosztályjóléte, mint az ezen alapuló ipar és kereskedelem virágzása érdekében is,

a földmivelés emelésére az államhatalom közreműködését szükségesnek tartja olyformán, hogy a földmivelés emelésére alkalmas intézkedések keresztülvitelére hivatott állami közegek és intézmények állittassanak a társulati intézmények megfelelő fejlesztés és gyámolításban részesüljenek; nevezetesen szükségesnek és már ma fogantatandónak tartja

egy földmivelési államtanács felállítását;

az országnak külön gazdasági természetű vidékei szerinti kerületekben gazdasági felügyelők és kerületi gazdasági bizottságok szervezését;

kivánatosnak tartja a megyei gazdasági egyesületeknek olyforma újjászervezését, hogy azok működésük főszűlyát járasonként létesítendő vidéki gazdasági körök és speczialis gazdasági ágak előmozdítására hivatott szakegyletek alakítására fektessék.«

DE BALLAGI GEZA.

